

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ У ТРУДОВОМУ КОЛЕКТИВІ, ДЕ ПРАЦЮЮТЬ ЛЮДИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Наукові праці МАУП, 2008, вип. 3(19), с. 202–203

Наведені результати вивчення соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, де працюють люди похилого віку, та надані рекомендації щодо оптимізації психологічного клімату в колективі.

Основою сучасних наукових поглядів на сутність життя і буття є навчання про розвиток, зміну, еволюцію, прогрес всього суцього, що було відоме ще в далекій давнині: “Усе знаходиться в русі, усе тече, немає відпочину і спокою” (Геракліт Ефеський, 480 р. до н.е.). Але чому поряд із безсумнівним прогресом і ускладненням життя в цілому ми всюди зустрічаємось із його протилежністю — старінням? Інтерес до загальних теорій старіння відбиває саме цей глибинний погляд на фундаментальні основи нашого буття.

Одним з найдавніших пояснень основної причини старіння як явища, властивого живим організмам, з'явилося навчання про “життєву силу” (“ентелехія” Аристотеля), що має тенденцію тільки розтрачуватися згодом для будь-якого народженого організму. За М. Burger (1957), ця ентелехія виявляється у вигляді двох зачатків — життя і смерті. Ця концепція стала підставою для розвитку всього комплексу теорій “зношування” організму. С. Маурас (1888) і Р. Hertwig (1914) вважали, що “організм зношується як машина”, конкретний матеріальний субстрат такого “зношування” — зношування унікальних генів, ферментів, кліток, макромолекул та ін. [1; 3; 6].

Здорова фізіологічна старість приходить поступово, при цьому повільно і рівномірно знижуються життєві функції організму. В останні роки збільшилася середня тривалість життя: для чоловіків — 65 років, для жінок — 72 роки.

В економічно розвинених країнах прийнято вважати, що старість починається із 75 років. Для психіки старої людини зовсім не обов'язкові явища занепаду, деградації. Про це свідчать біографії багатьох великих людей (Й. С. Бах, Д. І. Мен-

делєєв, І. П. Павлов). Мікеланджело завершив скульптурні зображення собору святого Петра в Римі у 80 років. Гете, Дарвін, Ньютон у старості створили геніальні добутки [2; 4].

Встановлено, що пенсіонери, які ще працюють, перебувають у більш благополучнішому в психічному і клінічному стані, ніж ті, які йдуть на пенсію. При виході на пенсію у деяких пенсіонерів виникають стреси, з'являються психічні і клінічні захворювання, страх смерті.

З метою вивчення соціально-психологічного клімату у трудовому колективі, де працюють люди пенсійного віку, нами були проведені тестування за допомогою “Експрес-методики” зі співробітниками у Харківському обласному центрі служби крові.

Для проведення тестування ми запросили 36 співробітників пенсійного віку взяти участь у цьому експерименті. Час тестування — 5–10 хв. Швидкість оброблення результатів дає можливість досить швидко їх одержати.

При проведенні досліджень ми поставили дві цілі: 1) виявити суб'єктивне ставлення осіб похилого віку до психологічного клімату в трудовому колективі; 2) визначити характер адаптації обстежених.

Для проведення тестування була використана “Експрес-методика” з вивчення соціально-психологічного клімату в трудовому колективі [5].

До групи досліджуваних увійшли 36 осіб пенсійного віку, яких запросили взяти участь у тестуванні.

Як істотна ознака емоційного компонента розглядався критерій привабливості на рівні зрозумілого протиставлення “подобається — не

подобається”, “приємний — неприємний”. Поведінковий компонент визначався за критерієм “бажання — небажання працювати в даному колективі”, “бажання — небажання спілкуватися з членами колективу в сфері дозвілля”, а когнітивний компонент — за критерієм “знання — незнання членів колективу”.

Час тестування — 5–10 хв. Простота обробки результатів дає можливість одержати їх терміново. Для відповідей на питання ми пропонували:

- ретельно прочитати варіанти відповідей;
- вибрати один з варіантів, який найбільше відповідає Вашим думкам;
- поставити знак “+” у порожній клітині проти обраної Вами відповіді.

Результати проведеного дослідження оброблені і зведені в таблицю.

Результати дослідження емоційного, когнітивного і поведінкового компонентів

Компонент	Кількість відповідей	
	позитивних	негативних
Емоційний	14	22
Когнітивний	19	12
Поведінковий	12	15

За результатами обробки для кожного компонента виводили середню оцінку

$$E = \frac{Z(+)-Z(-)}{n},$$

де E — емоційність; $Z(+)$ — кількість позитивних відповідей; $Z(-)$ — кількість негативних відповідей; n — кількість членів колективу.

Звідси одержуємо

$$E = \frac{14-22}{36} = -0,2; \text{ Пов.} = \frac{19-12}{36} = -0,19;$$

Вивчення соціально-психологічного клімату в трудовому колективі, де працюють люди похилого віку, дало змогу подати рекомендації щодо оптимізації психологічного клімату в колективі.

Изучение социально-психологического климата в трудовом коллективе, где работают люди пожилого возраста, дало возможность предложить рекомендации по оптимизации психологического климата в коллективе.

In the article the results of the studying of the social and psychological climate in the collective where the elderly people work and the recommendations for the improvement of the psychological climate in a group are given.

$$\hat{E} \hat{a} = \frac{12-15}{36} = -0,08,$$

де Пов. — поведінковий; Ког. — когнітивний.

Таким чином, за результатами дослідження встановлено, що у дослідженому колективі стійкі позитивні відносини:

- емоційний компонент позитивний і дорівнює $-0,2$;
- поведінковий компонент суперечливий, невизначений і дорівнює $-0,19$;
- когнітивний компонент позитивний і дорівнює $-0,08$.

Для оптимізації психологічного клімату в колективі нами були запропоновані чаювання зі співробітниками в обідню перерву, виїзди на природу й проведення святкових вечорів, які дали позитивні результати.

Література

1. Адлер А. Понять природу человека: Пер. с нем. — СПб.: Академ. проект, 1997. — 216 с.
2. Александрова М. Д. Очерки психофизиологии старения. — Л., 1965. — 112 с.
3. Дильман В. И. Четыре модели медицины. — Л., 1987. — 262 с.
4. Психологические тесты: В 2 т. / Под ред. А. А. Карелина. — М.: Издат. центр “ВЛАДОС”, 2003. — Т. 2. — С. 24–31.
5. Rosen J., Neugarten B. L. Ego functions in the middle and later years: a thematic apperception study of normal adults // Journ. of Gerontology. — 1960. — V. 15. — P. 62–70.

Надійшла 25 червня 2008 р.